

Дьоміна Г.А.

*Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
кандидат психологічних наук, доцент кафедри галузевої психології та психології управління*

Психологічні особливості особистісної зрілості майбутніх фахівців соціальної сфери у процесі професійної підготовки

Ціннісною характеристикою професійного зростання майбутнього фахівця соціальної сфери є розвиток його особистісної зрілості. Зазначений феномен є складним структурним утворенням та динамічним процесом, який формується під впливом різних факторів. Одним з важливих факторів становлення особистісної зрілості є спеціально організований процес навчання і виховання у вищому навчальному закладі. На даний час не існує цілісної моделі для розвитку особистісної зрілості майбутніх фахівців соціальної сфери у процесі професійної підготовки.

Значний внесок у розроблення проблеми особистісної зрілості здійснено зарубіжними психологами (А. Маслоу, к. Роджерс, Г. Олпорт та ін.), російськими науковцями (К.А. Абульханова-Славська, Л.І. Анциферова, Г.Ю. Кравець, А.О. Реан та ін.), українськими вченими (М.Й. Боришевський, Ю.З.Гільбух, Г.А. Дьоміна, Л.П. Овсянецька, Л.В. Потапчук, О.В. Темрук, Т.М. Титаренко, О.С. Штепа та ін.).

Особистісна зрілість включає такі важливі якості особистості, як: відповідальність (З.Н. Борисова, П.Я. Гальперін, К.А. Клімова, К.М. Муздибаєв, Ж. Піаже, Дж. Роттер, М.В. Савчин та ін.); самостійність (Є.І. Головаха, І.С. Кон, В.І. Слободчиков та ін.); самоствердження (К.А. Абульханова-Славська, А.І. Анциферова, Б.Ф. Ломов, О.М. Леонтєв, А.В. Петровський, Н.І. Рейнвальд, С.Л. Рубінштейн та ін.); адекватне цілепокладання (Б.С. Братусь, І.В. Дубровіна, Г.М. Прихожан, Н.Н. Толстих та ін.).

Отже, особистісна зрілість – це складне структурне утворення, яке включає певні характеристики: відповідальність у різних сферах діяльності; емоційну зрілість; адекватне самоствердження; самореалізацію, самостійність вибору та цілепокладання. Воно відрізняє особистісно зрілу людину від особистісно незрілої [2].

Г.Ю. Кравець підкреслював, що особистісна зрілість студента це комплексна характеристика особистості майбутнього спеціаліста. Вона забезпечує свідоме прийняття студентом професійно значущих цінностей та його прагнення реалізувати себе в процесі професійної підготовки. Особистісна зрілість майбутнього спеціаліста є результатом засвоєння соціально-культурних норм в умовах творчої взаємодії викладачів і студентів у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу і стає у майбутньому вагомим фактором професійного становлення особистості [3, с. 49]. Причому, автономність / самостійність у судженнях і вчинках, відповідальність за результати навчально-професійної діяльності, здатність до співробітництва і взаєморозуміння з однокурсниками й викладачами на основі толерантності та емпатії, здатність до саморегуляції індивідуальних станів є критеріями особистісної зрілості майбутнього фахівця [3, с. 42].

Навчально-виховний процес у ВНЗ повинен бути спрямований на формування професійної ідентичності, в основі чого лежать такі складові особистості фахівця соціальної сфери, як прагнення до особистісного зростання та самоактуалізації, професійна свідомість, відповідальність, професійне мислення, креативність, критичне мислення, самостійність, емоційна зрілість.

Г.Ю. Кравець виділяє фактори, які активізують розвиток особистісної зрілості студентів у процесі професійної підготовки у ВНЗ: 1) особистість викладача; 2) самовдосконалення як усвідомлене та цілеспрямоване удосконалення особистості самої себе, яке розглядається у єдності його складових процесів: самооцінки, самоствердження, самореалізації та самовиховання; 3) система соціально-професійного виховання, яка забезпечує багатогранне самовираження та самовияв студентів у соціально і професійно значущій діяльності. Успішність впливу цих факторів на активізацію розвитку особистісної зрілості студента відбувається за умов: організації гуманістичного спілкування викладачів і студентів; наповнення освітнього процесу змістом, який стимулює особистість до вияву сенсу свого розвитку та породжує потребу особистості в професійному саморозвитку; використання у навчально-виховному процесі ВНЗ спеціально розробленої системи ціннісно-сміслових методів та форм (вправ, завдань, тренінгів), які стимулюють розвиток особистісної зрілості у студентів [3].

За словами Л.В. Потапчук, для активізації розвитку компонентів особистісної зрілості найбільш ефективними є індивідуальні форми роботи: консультування, бесіди з урахуванням індивідуальних особливостей особистості, елементи навчальної психодіагностики [4, с.158].

На думку Г.Ю.Кравець, Л.В. Потапчук, О.В. Темрук, О.С. Штепи та ін. [2], найбільш ефективним шляхом формування професійного фахівця є активна діяльність студента і активні методи навчання, а саме соціально-психологічний тренінг, спрямований на формування професійно значущих новоутворень, які є результатом процесу особистісного розвитку.

Отже, формування особистісної зрілості у студентів – складний процес, якому притаманна цілісність, динамізм, стійкість [1]. Становлення особистісної зрілості майбутніх фахівців соціальної сфери передбачає, крім розвитку особистості в онтогенезі, що формується самою природою, оточуючим світом та способом життя, ще й певних знань, умінь та якостей, потрібних для майбутньої професії, позитивне ставлення до опанування ними.

Література:

1. Дьоміна Г.А. Психологічні особливості емпатії студентів – майбутніх соціально-психологічних працівників / Г.А.Дьоміна // Актуальні проблеми психології : Зб. наук. Праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України / За ред. С.Д.Максименка. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – Том VII. Екологічна психологія. – Вип. 32. – С. 73-79.
2. Дьоміна Г.А. Розвиток особистісної зрілості старшокласників щодо подружнього життя: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. / Г.А. Дьоміна. – Київ, 2008. – 310 с.
3. Кравець Г.Ю. Педагогические условия проявления личностной зрелости студентов в учебно-воспитательном процессе вуза: дис. ... кандидат. пед. наук: 13.00.01. / Г.Ю. Кравець. – Иркутск, 2005. – 182 с.
4. Потапчук Л. М. Психологічні особливості становлення особистісної зрілості старшокласників: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Л.М. Потапчук. – Луцьк, 2001. – 205 с.